

правонарушення [Текст] / А. В. Мартынов // Административное право и процесс. – 2011. – № 11. – С. 23-25.

4. Кодекс адміністративного судочинства від 06 липня 2005 року № 2747-IV [Текст] // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.

5. Ухвала Харківського апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2007 року № 22-а-1691X07, у справі про оскарження дій державного реєстратора [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1292327>

6. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 08 грудня 2008 року № 22-а-1125/08 по справі про визнання нечинними рішень [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3306223>

7. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 16 березня 2009 року № 22-а-13031/08 у справі про стягнення податкової заборгованості [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3578631>

8. Ухвала Шишацького районного суду Полтавської області від 25 липня 2011 року № 6-а-32/11 по справі про визнання незаконними дії та зобов'язання відповідача нарахувати і виплатити підвищення до пенсії дитині війни [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/17335843>

9. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 16 березня 2009 року № 22-а-13031/08 по справі про стягнення податкової заборгованості [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3578631>

10. Ухвала Куликівського районного суду Чернігівської області від 10 квітня 2008 року № 2-а-13/2008 за адміністративним позовом про визнання незаконними дій суб'єкта владних повноважень та встановлення права власності на майно [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/2298354>

11. Базов В. Форми провадження в адміністративному судочинстві: питання визначення та класифікації [Текст] / В. Базов // Право України. – 2012. – № 1-2. – С. 353-361.

УДК 342.9

МІСЦЕ АДМІНІСТРАТИВНОГО ДОГОВОРУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

С. А. Федчишин,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного права,
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

Анотація: Статтю присвячено визначенню місця адміністративних договорів у діяльності органів дипломатичної служби України, аналізу їх особливостей та видів, з'ясуванню сучасного стану поширеності та доцільності використання цих договорів у діяльності органів дипломатичної служби.

Ключові слова: адміністративний договір, органи дипломатичної служби, управління закордонними справами.

Аннотация: Статья посвящена исследованию места административных договоров в деятельности органов дипломатической службы Украины, анализу их особенностей и видов, определению распространенности и целесообразности использования этих договоров в деятельности органов дипломатической службы.

Ключевые слова: административный договор, органы дипломатической службы, управление иностранными делами.

Summary: The article is devoted to definition of the administrative contracts' place in activity of Ukrainian diplomatic bodies, analysis of their features and kinds, definition of prevalence and expediency of use of these contracts in activity of diplomatic bodies.

Key words: administrative contract, bodies of diplomatic service, management of foreign affairs.

Зростання активності України у зовнішній політиці, значне розширення і ускладнення завдань у цій сфері, як наслідок посилення вимог до органів дипломатичної служби вимагають подальшого вдосконалення державного управління закордонними справами. У цьому відношенні особливого значення

набуває дослідження організаційних, правових та інших умов функціонування органів дипломатичної служби, форм та методів їх управлінської діяльності, визначення існуючих, проте не повною мірою використовуваних резервів, які дозволили б підвищити ефективність управління закордонними справами, окреслити напрямки його подальшого вдосконалення. Один із таких резервів, на нашу

думку, пов'язується з адміністративним договором як формою управлінської діяльності органів дипломатичної служби України.

Зазначимо, що проблема адміністративного договору для вітчизняної адміністративно-правової науки не є новою. Одними з перших питань адміністративного договору ще на початку ХХ ст. досліджували О. Євтіхiev, А. Єлістратов, В. Кобалевський, К. Сперанська та ін. Подальший розвиток відповідна проблематика отримала у працях Б. Курашвілі, В. Новосьолова, М. Піскотіна, В. Рудашевського, Б. Хангельдієва, В. Юсупова, Ц. Ямпольської та ін. З-поміж сучасних вчених, які вивчали проблемою адміністративних договорів, відзначимо К. Афанасьєва, Ю. Битяка, О. Джафарову, Ж. Завальну, В. Колпакова, О. Констанція, Н. Нижник, Д. Приймаченко, І. Самсіна, В. Стефанюка та ін. Що стосується сучасних наукових праць, то предметом їх дослідження є як загальнотеоретичні питання адміністративних договорів, їх правова природа, зміст, суб'єктний склад тощо, так і особливості їх використання в окремих галузях державного управління, зокрема в діяльності органів внутрішніх справ, державної митної, податкової служби та ін. У той самий час, незважаючи на важливість управління закордонними справами, проблема використання адміністративних договорів у діяльності органів дипломатичної служби в адміністративно-правовій науці сьогодні залишається практично не дослідженою. На нашу думку, за сучасних умов необхідно визначити особливості та види адміністративних договорів за участю органів дипломатичної служби, з'ясувати сучасний стан їх поширеності та доцільність використання в діяльності зазначених органів тощо. Саме такі завдання ставив автор під час написання цієї статті.

Перш ніж розкрити особливості адміністративних договорів, що мають місце в діяльності органів дипломатичної служби, слід визначитися з переліком тих сутнісних ознак, сукупність яких власне дозволяє кваліфікувати договір як адміністративний. Звернемо увагу на те, що поняття «адміністративний договір» характеризується не просто як певна науково-теоретична конструкція, а є нормативною категорією. Зокрема це поняття закріплено у п. 14 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) від 06 липня 2005 року та визначається як дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що випливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди [1]. Аналіз цього поняття дозволяє

визначити риси адміністративного договору, що сприймаються в якості нормативних: (1) він є одним з видів правової угоди, може бути дво- або багатостороннім; (2) однією з його сторін обов'язково є суб'єкт владних повноважень, тобто орган державної влади або місцевого самоврядування, їх посадові чи службові особи, інший суб'єкт при здійсненні ним владних управлінських функцій, у тому числі на виконання делегованих повноважень; (3) зміст його складають права та обов'язки сторін, що випливають з владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень.

Поряд з цим, зауважимо, що поняття адміністративного договору, визначене у ст. 3 КАС, не охоплює всього переліку ознак адміністративного договору, а закріплює лише ті його риси, що є найбільш суттєвими, необхідними та достатніми для кваліфікації певної групи договорів, з яких виникають спори, підвідомчі адміністративним судам. Як справедливо відзначає суддя Верховного Суду України І. Самсін, поняття «адміністративний договір», будучи сформульованим процесуальною мовою в КАС, «не визначає ані юридичної природи адміністративного договору, ані його предмета», воно стосується власне відповідної діяльності адміністративних судів [2, с. 115]. Звичайно, таке розуміння адміністративного договору не є прийнятним з теоретичної точки зору, не може воно повною мірою задовольнити й вимоги практики, яка сьогодні далеко не обмежується адміністративним судочинством.

З метою визначення більш повного переліку ознак адміністративних договорів звернемося до профільних наукових досліджень. Так, К. Афанасьєв виділяє наступні риси адміністративного договору: його стороною обов'язково є орган виконавчої влади або місцевого самоврядування; комплексний характер зобов'язань договору; певне звуження сфери диспозитивності при укладенні адміністративного договору; наявність додаткових процедур набрання цим договором чинності та ін. [3, с. 108-110]. На думку російського дослідника О. Дьоміна, ознаками адміністративного договору є те, що: (1) його сторонами є обов'язково суб'єкти адміністративного права (не менше двох); (2) він укладається на основі адміністративно-правових норм; (3) спрямований на досягнення публічних цілей; (4) його правовий режим включає адміністративно-правові елементи, які не охоплюються приватним правом [4, с. 29].

У свою чергу, О. Коренєв в якості особливостей адміністративно-правових договорів виділяє такі: обов'язкова участь у них органу державного управління; організаційно-

управлінський характер; правову основу їх укладення становлять норми адміністративного, а не цивільного права; настання юридичної відповідальності у випадку невиконання або неналежного виконання договору (адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової) [5, с. 23]. З позиції Ж. Завальної, адміністративними слід вважати договори, які укладаються між суб'єктами владних повноважень, предметом яких є вчинення дій, що впливають з адміністративно-правового статусу сторін договору та спрямовані на регулювання, виникнення, зміну чи припинення управлінсько-правових відносин між ними [6, с. 155]. Дещо по-іншому визначає адміністративний договір О. Харитонова. На думку вченої, адміністративним договором є правочин, укладений на підставі норм адміністративного права у загальнодержавних (публічних) інтересах, правовий режим якого визначається наявністю сторони, що має державно-владні повноваження [7, с. 263].

Таким чином, виходячи з правової природи адміністративних договорів та враховуючи специфіку управлінської діяльності у галузі закордонних справ, на нашу думку, можна визначити наступні ознаки адміністративних договорів за участю органів дипломатичної служби: (а) вони укладаються між суб'єктами адміністративного права, одним з яких обов'язково є орган дипломатичної служби України. Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 року систему органів дипломатичної служби складають: Міністерство закордонних справ України (далі – МЗС), представництва МЗС на території України, дипломатичні представництва України за кордоном, а також консульські установи та представництва України при міжнародних організаціях; (б) виникають у галузі закордонних справ України з приводу реалізації органами дипломатичної служби своїх владних управлінських функцій та повноважень; (в) мають організаційно-управлінський характер та спрямовані на досягнення публічних цілей у галузі закордонних справ; (г) як правило, базуються на нормах адміністративного права, хоча деякі з них мають комплексний характер та регулюються нормами декількох галузей права; (д) можливість укладення цих адміністративних договорів передбачено (або має бути передбачено) в нормативно-правових актах, які визначають питання організації та діяльності органів дипломатичної служби України та ін.

Що стосується класифікації адміністративних договорів, то в науці адміністративного права її здійснюють за різними критеріями: суб'єктивним складом

(договори між органами державного управління, між ними та громадянами, їх об'єднаннями тощо); предметом (про взаємодію, надання послуг, контракти з державними службовцями та ін.); нормативним характером (нормативні та індивідуальні); специфікою правовідносин (субординаційні та координаційні) та ін. [8, с.103-105; 9, с.458-464 та ін.]. Зазначимо, що наведені вище критерії загалом прийнятні й для класифікації адміністративних договорів за участю органів дипломатичної служби України. У свою чергу, деякі з них потребують певного уточнення, що насамперед зумовлюється особливостями системи управління закордонними справами. Зокрема залежно від суб'єктного складу відповідні адміністративні договори можуть бути поділені на дві групи, а саме ті, що укладаються: (а) органами дипломатичної служби, які знаходяться в Україні (МЗС та його представництвами на території України); (б) закордонними дипломатичними установами України (дипломатичними представництвами, консульськими установами та представництвами при міжнародних організаціях).

Звернемо увагу також на те, що питання класифікації адміністративних договорів за участю органів дипломатичної служби сьогодні визначається більш теоретичною, ніж практичною проблемою. Насамперед, це зумовлюється загалом низькою поширеністю адміністративних договорів у діяльності зазначених органів. Проведене нами вивчення та узагальнення практичної діяльності МЗС та окремих закордонних дипломатичних установ України показало, що використання цими органами адміністративних договорів за сучасних умов не характеризується масовістю та виступає швидше як окремі юридичні факти, на підставі яких виникають конкретні адміністративні правовідносини.

Так, прикладом договору публічного характеру, що укладається внутрішньодержавними органами дипломатичної служби, відзначимо Меморандум про співробітництво між МЗС та Київською міською радою (далі – Київська міська рада) від 03 грудня 2007 року [10]. Відповідно до його ст. 1 сторони прагнуть розвивати співробітництво і взаємодію з метою створення належних умов для діяльності дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав та представництв міжнародних організацій в Україні (далі – іноземні представництва). У статті 2 закріплено, що цей Меморандум спрямований на врегулювання порядку координації дій сторін із розміщення та створення належних умов для

функціонування іноземних представництв та визначення питань, що підлягають взаємному погодженню сторонами.

Зокрема у Меморандумі зазначено, що Київська рада в пріоритетному порядку розглядатиме питання з надання іноземним представництвам земельних ділянок та об'єктів нерухомості, виходячи з принципу взаємності, а також для потреб МЗС. Закріплено, що Київська рада надаватиме в порядку, передбаченому законом, дозвіл цим представництвам на спорудження і реконструкцію об'єктів нерухомості, які перебувають у комунальній власності м. Києва, лише після узгодження з МЗС питань щодо дотримання умов взаємності в розміщенні вітчизняних дипломатичних представництв. Поряд з цим відповідно до Меморандуму сторони зобов'язуються сприяти видавничій та екскурсійній діяльності, пов'язаній із обслуговуванням іноземних представництв, створенню умов для забезпечення їх медичним обслуговуванням світового рівня, розвитку інфраструктури дипломатичного сервісу, організації благодійних дипломатичних ярмарок, спортивних та інших заходів з метою популяризації України як однієї з провідних європейських держав тощо (ст. 8, 11, 13).

На нашу думку, Меморандуму про співробітництво між МЗС та Київською радою притаманна низка ознак адміністративного договору, зокрема щодо суб'єктного складу, мети, змісту, характеру тощо. З метою обґрунтування цієї позиції проаналізуємо особливості зазначеного Меморандуму більш детально. По-перше, його сторонами є суб'єкти владних повноважень – центральний орган виконавчої влади (МЗС) та орган місцевого самоврядування (Київська рада).

По-друге, Меморандум переслідує публічну (загальнодержавну) мету – створення належних умов для функціонування іноземних представництв в Україні. Ця мета спрямована на реалізацію міжнародних зобов'язань України. Зокрема, відповідно до ст. 25 Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року, що ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР 21 березня 1964 року, на державу перебування покладається обов'язок надавати іноземним дипломатичним представництвам всі можливості для виконання ними функцій представництва. Поряд з іншим, закріплено, що держава перебування повинна сприяти державі акредитації у придбанні на своїй території приміщень, необхідних для представництва, або надавати допомогу в отриманні приміщень іншим шляхом. У випадку необхідності держава перебування повинна надавати допомогу

представництвам в отриманні приміщень для їх співробітників [11].

По-третє, зміст Меморандуму становлять права і обов'язки МЗС та Київської ради, які впливають з їх владних управлінських функцій, що передбачені законодавством. Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 року однією з основних функцій дипломатичної служби є сприяння діяльності іноземних представництв в Україні, а також здійснення контролю за додержанням їх дипломатичних і консульських привілеїв та імунітетів [12]. Відповідні законодавчі положення деталізовано в підзаконних нормативно-правових актах, зокрема в Положенні про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних та іноземних організацій в Україні від 27 лютого 1995 року, Положенні про МЗС України від 06 квітня 2011 року та ін.

Що стосується Київської ради, то відповідно до ст. 4 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року органи місцевого самоврядування та виконавчої влади у м. Києві забезпечують у межах своїх повноважень здійснення містом його столичних функцій, у тому числі: (а) створення належних умов для діяльності у місті офіційних представництв іноземних держав та міжнародних організацій, місцем розташування яких відповідно до закону визначено м. Київ; (б) вирішення питань щодо розміщення іноземних представництв в Україні [13].

По-четверте, Меморандум про співробітництво між МЗС та Київською радою має організаційно-управлінський характер. Зокрема він належить до координаційних договорів, адже укладається з метою координації діяльності МЗС та Київської ради при розв'язанні спільного завдання – розміщення і створення належних умов для діяльності іноземних представництв. Відповідно до ст. 3 Меморандуму координацію дій щодо розміщення іноземних представництв покладено на МЗС. Що ж стосується практичної роботи з розміщення іноземних представництв, то її здійснюють: у м. Київ – Київська міська державна адміністрація через комунальне підприємство «Генеральна дирекція Київської міської ради з обслуговування іноземних представництв» (далі – ГДП), в Автономній Республіці Крим – Рада Міністрів АРК разом з філією ГДП у м. Ялта, в інших обласних центрах – обласні і міські державні адміністрації спільно з філіями ГДП (у випадку їх наявності).

По-п'яте, Меморандум про співробітництво між МЗС та Київміськрадою має нормативний характер, його норми розраховані на багаторазову дію та тривале застосування. Наприклад, у Меморандумі поряд з іншими питаннями визначено особливості організації та діяльності ГДП, а саме вимоги до кандидатів на посаду Генерального директора ГДП, порядок його призначення та звільнення тощо. Зокрема закріплюється, що Генеральний директор ГДП призначається та звільняється з посади Київським міським головою за погодженням з Міністром закордонних справ України (ст. 15), встановлюються вимоги до цієї посади: наявність вищої освіти, досвід роботи на керівних посадах не менше 10 років, досвід роботи з дипломатичним корпусом не менше 10 років та наявність дипломатичного рангу (ст. 16).

Розглянувши особливості зазначеного Меморандуму відзначимо його вагомe практичне значення. Так, свого часу В. Рудашевський визначив координаційні договори як своєрідну форму інтеграції управлінської діяльності та досить точно відзначив, що їх укладення створює для органів державного управління низку додаткових можливостей, а саме: здійснення взаємного контролю за виконанням визначених у договорі управлінських завдань; особлива точність регулювання відносин, спрямованих на забезпечення не абстрактних, а конкретно визначених завдань; можливість пов'язати органи різної правової природи та рівня; можливість організації спільного планування, фінансового та матеріально-технічного забезпечення; активне запровадження програмно-цілевих методів управління та ін. [14, с. 8, 13]. Зазначені висновки вченого є актуальними і сьогодні, повною мірою вони стосуються й Меморандуму про співробітництво між МЗС України та Київміськрадою як координаційного договору.

Поряд з цим, відзначимо й деякі інші важливі моменти. По-перше, необхідність укладення меморандуму про співробітництво зумовлюється власне передбаченою законом спільною компетенцією МЗС та Київміськради щодо створення належних умов для діяльності іноземних представництв в Україні. Відсутність же подібного договору, на нашу думку, потенційно могла б призвести до протиріччя та непорозуміння між зазначеними органами з практичної реалізації їх спільної компетенції, які в умовах політичного протистояння можуть набувати й ознак конфлікту. По-друге, важливим здобутком Меморандуму та інших координаційних договорів органів дипломатичної служби є те, що вони не просто

сприяють посиленню взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а й дозволяють деталізувати та додатково гарантувати виконання їх управлінських функцій, що спрямовані на реалізацію публічних інтересів.

Окрім договорів про співробітництво у діяльності МЗС України за сучасних умов мають місце й так звані адміністративно-трудові договори, зокрема контракти з окремими категоріями працівників дипломатичної служби, ректором Дипломатичної академії України при МЗС України та ін. Так, відповідно до ст. 12 Закону України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 року кадри дипломатичної служби складають як працівники, що займають штатні дипломатичні й адміністративно-технічні посади на постійній основі, так і працівники, які займають зазначені посади на визначений термін на підставі контракту. Згідно з п. 9 Постанови Кабінету Міністрів України «Про Дипломатичну академію України при Міністерстві закордонних справ» від 20 липня 1996 року безпосереднє керівництво Академією здійснює ректор, якого призначає на посаду в установленому порядку і звільняє з посади Міністр закордонних справ України, з ректором Академії укладається контракт тощо.

Що стосується закордонних дипломатичних установ України, то в їх діяльності також мають місце окремі публічні договори (наприклад, Меморандум про співробітництво між Генконсульством України в Нью-Йорку та Центром із захисту прав моряків щодо захисту прав та інтересів моряків-громадян України). Як особливості таких договорів відзначимо: (а) специфіку їх суб'єктного складу – контрагентами цих установ переважно є іноземні суб'єкти (органи влади іноземних держав, міжнародні організації та ін.); (б) зміст цих договорів складають права і обов'язки закордонних дипломатичних установ, що випливають з їх владних управлінських функцій, які визначаються нормами як національного, зокрема адміністративного, так і міжнародного права; (в) мета цих договорів – загальнодержавна, спрямована на реалізацію завдань зовнішньої політики України у відносинах із суб'єктами акредитації закордонних дипломатичних установ тощо. При цьому, підкреслимо, для того, щоб визначити сутність та правову природу зазначених договорів, ідентифікувати та віднести їх до певного виду публічних договорів (зокрема, адміністративних чи міжнародних) необхідно провести спеціальне дослідження зазначених питань.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що адміністративний договір, хоч сьогодні і не є

поширеною формою управлінської діяльності органів дипломатичної служби, проте розглядається як важливий засіб розвитку їх організації та діяльності, вдосконалення управління закордонними справами загалом. Використання органами дипломатичної служби адміністративних договорів поряд з іншими формами управління істотно розширює можливості вибору ними найбільш оптимальної моделі реалізації своїх функцій та повноважень залежно від конкретних обставин. Що ж стосується подальшого розвитку цих договорів, більш широкого їх застосування в діяльності органів дипломатичної служби, то вирішення цих питань нами пов'язується з удосконаленням вітчизняного законодавства, зокрема з прийняттям спеціального правового акту (наприклад, закону «Про адміністративні договори»), в якому б детально визначалися види адміністративних договорів, які можуть укладатись органами публічної влади, їх предмет, умови, права, обов'язки та відповідальність сторін, порядок укладення, розірвання, визнання недійсними тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV [Текст] // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
2. Самсін І. Адміністративний договір – форма реалізації публічного інтересу [Текст] / І. Самсін, Н. Іваницька // Право України. – 2006. – № 6. – С. 114-118.
3. Афанасьєв К. К. Адміністративні договори: реалії та перспективи [Текст]: монографія / К. К. Афанасьєв. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. – 320 с.
4. Демин А. А. Общие вопросы теории административного договора [Текст]: монографія / А. А. Демин. – Красноярск: КГУ, 1998. – 93 с.
5. Корень А. П. Административные договоры: понятие и виды [Текст] / А. П. Корень, А. А. Абдурахманова // Журнал российского права. – 1998. – № 7. – С. 86-90.
6. Завальна Ж. В. Концептуальні засади договірного регулювання адміністративно-правових відносин [Текст]: монографія / Ж. В. Завальна. – Суми: ТОВ «Мрія», 2010. – 360 с.
7. Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії) [Текст]: монографія / О. І. Харитонova. – Одеса: Юрид. літ., 2004. – 328 с.
8. Битяк Ю. Правова природа адміністративних договорів [Текст] / Ю. Битяк, О. Константиї // Вісник Академії правових наук України: зб. наук. пр. / голов. ред. В. Я. Тацій. – Х: Право, 2001. – № 3 (26). – С. 101-109.
9. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права [Текст]. В 3 т. Т. 2. Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция / Ю. Н. Стариков. – М.: Норма, 2002. – 556 с.
10. Меморандум про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Київською міською радою від 13 грудня 2007 року [Текст] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gdip.com.ua/upload/all/doc/Memorandum.doc
11. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року [Текст] // Право зовнішніх зносин: збірник документів / [упоряд. Ю. В. Алданов, І. М. Забара, В. І. Резніченко]. – К.: Промені, 2003. – С. 82-93.
12. Про дипломатичну службу [Текст]: Закон України від 20 вересня 2001 року № 2728-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 42. – Ст. 1881.
13. Про столицю України – місто-герой Київ [Текст]: Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 11. – Ст. 79.
14. Рудашевский В. Д. Договорная форма интеграции управления: исходные положения, возможности использования, проблемы [Текст] / В. Д. Рудашевский // Договорные формы управления: постановка проблемы и пути решения / [В. А. Кикоть, Е. А. Чижов, Б. Б. Хангельдыев и др.]. – М.: ВНИИСИ, 1981. – С. 8-22.